

УДК 339.9

DOI 10.18372/2786-823.1.17522

Сергієнко Тетяна Іванівна

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

м. Дніпро, Україна

Sergienko7921@gmail.com

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ШЛЯХОМ НАБУТТЯ НАВИЧОК АНАЛІЗУ Й
ОЦІНКИ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЯВИЩ
ПРИ ВИВЧЕННІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

Анотація. У цій статті розглядаються особливості формування професійної компетентності майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин шляхом набуття навичок аналізу й оцінки світогосподарських явищ. Доведено, що поглиблення міжнародної господарської співпраці дозволяє використовувати світовий досвід щодо здійснення регіональних перетворень. І це в свою чергу обумовлює зростання ролі вивчення дисципліни міжнародних економічних відносин та формування системи знань, вмінь і практичних навичок щодо теоретичних засад та методико-практичного інструментарію міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: міжнародні економічні відносини, регіональні перетворення, світовий досвід, господарська співпраця.

Annotation. This article examines the peculiarities of the formation of professional competence of future specialists in the field of international relations by acquiring the skills of analysis and assessment of global economic phenomena. It has been proven that the deepening of international economic cooperation makes it

possible to use world experience in the implementation of regional transformations. And this, in turn, determines the growth of the role of the study of the discipline of international economic relations and the formation of a system of knowledge, skills and practical skills regarding the theoretical foundations and methodological and practical tools of international economic relations.

Key words: *international economic relations, regional transformations, world experience, economic cooperation.*

Актуальність питання щодо формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти сфери міжнародних відносин стосовно набуття вмінь аналізувати й оцінювати світогосподарські явища та процеси у контексті національних інтересів України зумовлена гострою потребою як української політики, так і українського бізнесу фахівців, які б добре знали та професійно орієнтувалися в системі спеціальних знань з проблем розвитку та сучасного стану міжнародних економічних відносин.

Попит на фахівців у сфері міжнародних відносин на ринку праці з кожним роком зростає. Така тенденція на світовому та національному ринку праці зумовлена попитом міжнародних компаній на альтернативні фактори економічного зростання. У центрі уваги - професіонали, які мають систему взаємопов'язаних форм, видів і різновидів бізнесу за участю іноземних партнерів за умови чіткого розмежування їх прав, дотримання та обов'язків. Зміни, які відбуваються в сучасному суспільно-політичному, економічному та культурному житті України, свідчать про створення необхідних умов для входження нашої країни до найбільш розвиненого та інтегрованого міжнародного союзу - Європейського Союзу. Таким чином знання європейських підходів до ведення бізнесу та впровадження інновацій підвищує конкурентоспроможність фахівців з міжнародних відносин на ринку праці та забезпечує їм не лише цікаву роботу, а й гідний рівень оплати праці.

Актуальність і потреба у підготовці фахівців з міжнародних відносин зумовлена високим рівнем відкритості національних ринків, значною часткою

експорту та імпорту у валовому внутрішньому продукті, а також ситуацією, коли економічне зростання в кожній країні та рівень життя населення не є значними. Також, зазначимо, що реалії сьогодення свідчать, про тенденцію до економічної взаємозалежності та взаємодоповнюваності між країнами в рамках глобальних та регіональних економічних організацій, спілок, асоціацій, спільних підприємств, програм міжнародного співробітництва тощо, що постійно оновлюватиме потребу в професіоналах, які б вміли аналізувати й оцінювати світогосподарські явища та процеси у контексті національних інтересів України.

Мета статті – дослідити особливості формування професійної компетентності майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин шляхом набуття навичок аналізу й оцінки світогосподарських явищ при вивченні міжнародних економічних відносин.

Результати дослідження. Сформувати професійну компетентність у майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин щодо набуття навичок аналізу й оцінки світогосподарських явищ та процесів у контексті національних інтересів України можливо через оволодіння знаннями про основні поняття, категорії та принципи міжнародних економічних відносин. Центральною категорією міжнародних економічних відносин є світова економіка, яка розглядається як сукупність національних господарств, пов'язаних один з одним системою міжнародного поділу праці, економічними і політичними відносинами. Органічною частиною світової економіки є міжнародні економічні відносини як система господарських зв'язків між фізичними і юридичними особами різних країн.

Особливість вивчення дисципліни «Міжнародні економічні відносини» полягає в тому що вона є комплексною дисципліною, яка вивчає методи дослідження тенденцій розвитку світового господарства, що охоплюють міжнародні відносини і основні аспекти їх регулювання, розвиток основних світових виробничих комплексів, фінансової і банківської сфери, міжнародної торгівлі товарами і послугами [7, с. 7].

Міжнародні економічні відносини є частиною теорії ринкової економіки, яка вивчає моделі взаємодії суб'єктів господарювання різних національностей у сфері міжнародної торгівлі, руху факторів виробництва та формування міжнародної економічної політики.

Предметом міжнародної економіки є:

- закономірності функціонування та розвитку в міжнародному масштабі ринкової системи організації господарського життя;

- закономірності формування сукупного попиту та сукупної пропозиції товарів і факторів виробництва у міжнародному обігу [3].

- інструменти аналізу та програмування відкритої національної економіки, особливо її реального, бюджетного, монетарного та зовнішнього секторів з точки зору їх взаємодії з економіками інших країн;

- тенденції розвитку міжнародних фінансових ринків та фінансових механізмів, що обслуговують функціонування міжнародної економіки;

- інституційна структура регулювання міжнародної економіки, принципи її формування, тенденції розвитку та шляхи вдосконалення [4].

Формуючи професійну компетентність майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин необхідно акцентувати увагу на вивченні особливостей щодо вмінь здійснювати кількісну та якісну оцінку явищ і зв'язків у світогосподарських процесах, моделювати їхню динаміку, визначати тенденції та прогнозувати розвиток, складати баланси, будувати міжгалузеву модель «витрати – випуск», вирішувати логістичні задачі міжнародного характеру із застосуванням лінійного програмування. А задля поглибленого освоєння загальних закономірностей розвитку світової економіки та вивчення фундаментальних проявів і особливостей функціонування основних форм міжнародних економічних відносин необхідно мати уявлення про систему теоретичних знань та методологію [6, с. 719].

Розглядаючи методологію аналізу міжнародних економічних відносин, зазначимо, що складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-

якої наукової проблеми приводять до необхідності її вивчення у системі координат, що задається різними рівнями методології науки.

Термін методологія трактується як система методів пізнання і практики, тобто система принципів, правил, прийомів, способів і засобів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему. Методологія носить загальний характер, але все ж вона конкретизується стосовно до різних сфер практичної і теоретичної діяльності. Іншими словами, методологія виступає як загальна система пояснювальних принципів чи підходів до пізнання [8, с. 12]. Методологія - це концептуальний виклад змісту, методів дослідження, мети, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси і явища. Методологія розглядається як система, що об'єднує відповідно до основних видів діяльності методологію пізнання, оцінки і практичної діяльності. Діяльність характеризується, принаймні, трьома різновидами: пізнавальною, практичною і оціночною, які взаємно доповнюють одна одну в реальному житті [1, с. 61]. Тож, методологія розглядається як багато поверхнева споруда, на верхніх поверхах якої розміщуються філософська методологія, далі - загальнонаукова методологія, а на найнижчих поверхах - методологія галузевих видів науки, а всі поверхи утворюють цілісний методологічний організм [2, с. 32].

Методологію міжнародних економічних відносин слід розглядати як транскрипцію специфічної сфери діяльності щодо розвитку основних світових виробничих комплексів, фінансової і банківської сфери, міжнародної торгівлі товарами та послугами. Методологія міжнародних економічних відносин - це вчення про структуру, логічну організацію, методи і засоби щодо ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю. У такому розумінні методологія утворює необхідний компонент міжнародної діяльності, оскільки остання стає предметом усвідомлення, навчання і раціоналізації.

Методологія у перекладі з грецької - це вчення про систему методів, теорія методів. Слово «методологія» складається зі слів «метод» і «логія». Останнє,

перебуваючи в кінці складного слова, означає «вчення», тому в буквальному розумінні методологія - це вчення про метод. Базуючись на цих визначеннях, деякі автори вважають, що методологія є теорією методу теоретичного пізнання. «Методологія», у точному значенні цього слова, є вченням про методи, особливою наукою, завданням якої є розробка та удосконалення системи прийомів, способів наукового пізнання (з урахуванням семантичного значення такої її складової як «логос» - вчення, думка, поняття). Самі ж методи знаходяться поза методологією науки. Ф.Чмиленко, зазначає, що «необхідно чітко і послідовно розрізняти такі якісно різні компоненти науки, як метод і методологія» [8, с. 36]. Окремі науковці фактично ототожнюють методологію з методом науки. Методологія є системою особливих прийомів, принципів і способів вивчення загальних закономірностей виникнення, становлення та розвитку господарських явищ. Головною метою методології є вивчення засобів, методів і прийомів дослідження, за допомогою яких нове знання отримується в науці. Розвиток методології науки пов'язаний з розвитком методів наукового пізнання дійсності, загальними законами розвитку наукового знання, теорії і мови науки, перевіркою будь-якої теорії практикою. Оскільки поняття методології дуже тісно пов'язано з поняттям її методу, необхідно з'ясувати, що слід розуміти під методом наукового дослідження. У філософській літературі, як зазначає В.Воронкова, метод дослідження зазвичай визначається як шлях, спосіб, знаряддя та засіб пізнання [8, с. 6].

Одним із широко використовуваних методів наукового дослідження є аналіз. Термін аналіз походить від грец. analysis, тоб то - певний ступінь в пізнанні, розкладання об'єкту, процесу на окремі елементи. Йдеться про перехід від опису об'єкту до виділення його структури, властивостей, стосунків між частинами. В результаті аналізу вивчають будову досліджуваного об'єкту, структуру процесу і взаємозв'язку, складну зводять до простого, класифікують структурні елементи. Мета аналізу - пізнання частин як елементів цілісного. За своєю природою аналіз суб'єктивний і нерозривно пов'язаний з синтезом - з'єднанням структурних елементів в єдине ціле. Отже, аналіз і синтез -

взаємозв'язані поняття, які складають основу пізнавальної діяльності. Аналіз завжди пов'язаний зі збором і емпіричним описом даних.

Метод мікро- та макроаналізу міжнародних економічних відносин здійснюються на різних рівнях, це означає, що пошуки проводяться, з одного боку на рівні зовнішньоекономічної діяльності підприємства, а з іншого боку на рівні міждержавних і наддержавних економічних стосунків.

Ще не менш важливим методом у вивченні міжнародних економічних відносин є системний метод пізнання - найбільш ефективний науковий метод у сфері суспільно-політичних і економічних стосунків. Саме системний метод дозволяє отримати об'єктивну інформацію про процеси які відбуваються [1, с. 76]. Методологія та специфіка системного підходу визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкту і механізмів, що забезпечують її, на виявлення багатообразних типів зв'язків складного об'єкту і зведення їх в єдину теоретичну картину. Принцип системності дозволяє отримати цілісну модель досліджуваного об'єкта в усій сукупності його прямих і зворотних та координаційних зв'язків, виокремити його основні системні ознаки - елементний склад, мету, зміст, функціонування та реалізацію.

В основу ж системно-структурного підходу покладено концепцію людини як багаторівневої живої системи. А структурні елементи містять п'ять основних рівнів: структурний, функціональний, психічний, свідомий і поведінково-діяльнісний. Поведінка і діяльність людини при цьому розглядаються як результат взаємодії всіх зазначених рівнів системи, спрямованої на збереження її цілісності та життєвості. Оскільки людина є відкритою соціально-інтегрованою системою, її поведінку потрібно розглядати як таку, що визначається природно-соціальним середовищем, а також сутністю зв'язків, відносин та станів у системі «людина-середовище».

Порівняльно-історичні методи включають методи історичного опису, конкретного аналізу, порівняльний метод, методи періодизації: хронологічний, прогностичний, ретроспективний, проблемно-хронологічний. За допомогою названих методів вивчають явища і факти в тісному зв'язку з історією

міжнародних економічних відносин [5, с. 9]. Тож, за допомогою історичного і логічного методу вивчаються історичні етапи розвитку конкретних міжнародних економічних відносин, визначаються тенденції їхнього розвитку, передбачаються можливі варіанти подальшого перебігу подій.

Наступний метод, який широко використовується при вивченні міжнародних економічних відносин, - це структурно-функціональний аналіз. У процесі аналізу встановлюються взаємозв'язки та взаємовідносини структурних елементів і підсистеми. Взаємозв'язки в структурній системі визначаються функціональними стосунками між складовими системи, а також між самою системою та її оточенням. Тож, функціональний аналіз є дослідженням моделей міжнародних економічних відносин і стосунків з метою оптимізації їх елементів та структури. За допомогою економіко-математичних методів відбувається обчислення кількісних показників. Статистично-графічний метод дозволяє визначити й порівняти кількісні показники. Щодо методу моделювання, який також використовується в системі міжнародних економічних відносин, то він базується на використанні попередніх методів і є важливим для прогнозування розвитку того чи іншого міжнародного явища. Таким чином, з метою вивчення явищ і процесів, що відбуваються в процесі господарської діяльності людини та в житті суспільства, наука здавна застосовує один із прийомів, що отримав назву моделювання. У цьому випадку за допомогою штучних або уявних конструкцій, що віддзеркалюють об'єктивну реальність, здобувач вищої освіти може одержати додаткову інформацію про об'єкт дослідження, а отже, і виконати на більш високому науковому рівні вирішення поставлених завдань.

Вивчення міжнародних економічних відносин не дасть достатньо достовірних результатів, якщо не враховувати взаємозв'язок, єдність міжнародних явищ і процесів між собою, а також з національними господарськими явищами та процесами. Отже, метод аналізу міжнародних економічних відносин базується на уявленні про загальну економічну рівновагу сукупного попиту і пропозиції як ідеального стану міжнародної економіки.

Сукупний попит і сукупна пропозиція широко інтерпретуються як попит і пропозиція товарів як на мікро, так і на макрорівні, на національному та міжнародному рівнях.

Також зазначимо, що економічні взаємозв'язки світового господарства як єдиної системи базуються на розвитку міжнародних економічних відносин, які є матеріальною основою мирного співіснування, зв'язку та переплетення інтересів різних країн. Ця система має значний вплив на розвиток міжнародних економічних відносин, національної економіки та міжнародну економіку в цілому. Особлива роль цієї системи полягає в тому, що вона виступає важливим чинником у класифікації чи систематизації країн у міжнародній економіці. Тому сьогодні основний акцент робиться на поглиблену підготовку фахівців з міжнародних відносин, що здатні володіти категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом у сфері міжнародних економічних відносин, розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики або у процесі навчання, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов і передбачають застосування відповідних теорій та методів.

Висновки. Підводячи підсумок даного дослідження можна зробити висновок, що міжнародні економічні відносини є функціональною системою реалізації економічних інтересів суб'єктів міжнародної сфери за допомогою специфічних методів, принципів, інструментів, які притаманні інтернаціональному рівню взаємодії. Також доведено, що у вивченні теорії міжнародних економічних відносин застосовується великий арсенал методів економічної теорії та світової економіки. В залежності від цілей та задач з прийняття рішень на міжнародному рівні дані методи можуть використовуватися в дослідженні й конструюванні міжнародних економічних зв'язків держав і зовнішньоекономічної діяльності окремих підприємств та організацій.

Встановлено, що вміння аналізувати й оцінювати світогосподарські явища і процеси у контексті національних інтересів України та ефективне використання методико-практичного інструментарію міжнародних економічних відносин у майбутніх фахівців даної сфери формуються шляхом вивчення дисципліни «Міжнародні економічні відносини». Набуті навички аналізу складних явищ у світогосподарських зв'язках в умовах глобалізації світової економіки дозволяють застосовувати методи економіко-математичного моделювання світогосподарських зав'язків з метою більш ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Білуха М.Г. Основи наукових досліджень: Підручник для студ. екон. спец. вузів. К.: Вища школа, 1997. 271 с.
2. Воронкова В.Г. Методологія наукового дослідження: навчально-методичний посібник для другого (магістерського) рівня вищої освіти ЗДА денної та заочної форм навчання в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за освітньо-професійною програмою «Публічне управління і адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»; ЗДА. Запоріжжя, ЗДА, 2018. 162 с.
3. Міжнародні економічні відносини. Навч. посібник. Одеса-«ТОВ.ПЛУТОН», 2016. 352 с.
4. Міжнародні економічні відносини. Навчально-методичний комплекс з дисципліни: навчальний посібник для студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: В.В. Дергачова, К.О. Кузнєцова, І.М. Манаєнко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 126 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/34767/1/MEV_NMK.pdf (дата звернення 17.11.2022).
5. Міжнародні економічні відносини: підручник / За редакцією А.П. Голікова, О.А. Довгаль. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 602 с.

6. Сергієнко Т.І. Освіта як невід'ємна складова для сталого розвитку суспільства. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – до університетська підготовка – заклад вищої освіти»*, м. Київ, 2022. № 2. С. 718-725. DOI 10.18372/2786-5487.1.16660 URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/download/16660/23968/41856> (дата звернення 18.11.2022).

7. Ткаченко А.М., Воронкова В.Г., Ткаченко М.О. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. 352с.

8. Чмиленко Ф.О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Д.: РВВ ДНУ, 2014. 48 с.